ئایا گردەکە دەتوانێت گۆڕانی گشتی دروست بکات

ویستانێکی سۆسیال سایکۆلۆژیانە لەسەر ئەو هێزانەی
کە داینەمۆی گۆڕانکاریان لە کۆمەڵگەدا بە دەستەوەیە

ئاسۆ بیارەیی
assobyari@yahoo.com
سویّد 2009 /6/13

"هیتلەر توانی "خود"ی تاکەکانی کۆمەڵگە بکات بە "خود"یکی هەرەوەزی و بیانکات بە دژی نەیارەکانیدا، .." /Berg(1992)

مەبەستسازی
ئەو هێزانە کامەن کە جڵەوی گۆڕانکاری کۆمەڵگەیان بەدەستەوەیە و هێندە بە کارن کە تاکەکان و کۆمەڵگە بەگشتی لەژێر کاریگەری ئەواندا ڕەفتار دەکەن؟ کامەیە کاریگەرترین میتود (شێوازی کارکردن) بۆ گۆڕان لە سەر ئاستی تاک و کۆمەڵگە؟

پێناسەی Empowerment:
ئیمپاوەرمەنت، ئەوە دەگرێتەوە کە دەسەڵاتی زیاتر بدرێتە ئەندامانی ڕێکخراوێک بۆ ئەوەی بتوانن بە کارامەترین شێوە کاری خۆیان ڕاپەڕێنن و کۆششیان برژێتە کەناڵی ئەو ئامانجەوە کە پێکەوە کاری بۆ دەکەن. پرۆسەی ئیمپاوەرمەنت دەکرێت لەسەر ئاستی تاک و کۆمەڵگەیەکیش بەگشتی بکرێت. لایەنی ئەرێنی ئەم پرۆسەیە ئەوەیە کە ئەندامەکان بەبزوت دەکات و لە هەمان کاتدا خۆیان بەبەشێکی گرنگی ئەو ڕێکخراوە یان پارتییە دەزانن.(2007) Levi . بەپێچەوانەشەوە ئەگەر ئەندامانی پارتییەک هەمیشە چاوەڕێی بریار سەرکردەکەیان بن لە هەموو ئەرکێکدا و ئەو سەربەخۆییان نەبێت لەوەرگرتنی ئەو بریارانەی کە پێوەندی بە جێبەجێکردنی ئەرکەکانی خۆیانەوە بێت، تووشی سستی و خاوی دەبن، داهێنانیان نابێت، چونکە دەسەڵاتێکی ئەو تۆیان بەسەر کارکردن و ئەرکانی خۆیانەوە نیە. مەرجەکانی Empowerment لەوەدا خۆی دەبینێتەوە کە دەبێت ئەو رابەرە زانیاری تەواو بە ئەندامەکانی بدات چ لەوی دابەشکردنی ئەرکەوە یان دیاریکردنی ئامانجەکان ڕێکخراو یان پارتیی.

مەبەست لە گۆڕان چیە؟
گۆڕان شێوازێکی نوێیە لە بیرکردنەوەی ژیان و داهێنانی کۆمەڵێک پێوەری نوێ لە چوارچێوەی پێکهاتەیەک یان سترکتورێک کە جیاوازبێت لەوەی پێش خۆی. ئەو گۆڕانە لەسەر ئاستی تاک و کۆمەڵگەیە. ئەو هێزەی کە خاوەن گۆڕانە یان گۆڕان دەکات، بۆ ئەوەی بزوتنی کەسەکان و کۆمەڵگە بە ئاراستەیەکی نوێ بەرێت، دەبێت بتوانێت بۆچونی نوێ، ئاکار و ڕەفتاری نوێ بێنێتە داهێنان. لەسەر ڕۆشنایی چەمکی **Empowerment** کە دەبێت بەشێک لە دەسەڵات ڕادەستی تاکەکان بکرێت، پێویستە ئەو هێزە نوێیە خاوەن بەرنامەیەکی نوێ بێت بۆ ئەوەی بتوانێت هەمووان لە یەکەیێکی بەهێزدا کۆبکاتەوە. لەهەمان کاتدا دەبێت سەرکردەیەکی وووریا و لێزانی هەبێت، کە لەسەر ئاستی دەرەوە و ناوخۆی ڕێکخراوەکە بۆ چالاکردنی ئەندامەکانی کاربکات بۆ ئامانجانە دوور و نیزیکەکانی.

بەپێی بۆچونی(2003) Giddens کە پلەی پرفیسۆری لە کۆمەڵناسیدا هەیە و تا ماوەیەکی زۆر ڕاوێژکاری (تونی بلێر سەرۆکی وەزیری بەریتانیای پێشو)بووە، ئەو هێزانەی کە گۆڕانکاری لە کۆمەڵگە دەکەن بریتین لە مانەوەی خوارەوە:

1. ژینگە: مەبەست ئەو ژینگەیە کە مرۆڤی تێدا دەژیت و بەپێی مەرجە سروشتیەکان تاکەکان ژیانی خۆیان دەگونجێنن و پێکهاتەیەکی کۆمەڵایەتی بۆ خۆی گونجادن و ڕاهاتن دروست دەکەن. بۆ نموونە بیرکردنەوە و بۆچونی کەسێکی ناوچە شاخاویەکان زۆر جیاوازە لە کەسێک کە لە بیابان بژیت.

2. ڕێکخراوەیی سیاسی: پێشکەوتن و گۆڕانی تاک و کۆمەڵگەی ناوچەیەک یان میللەتێک بەندە بەو جۆرە ڕێکخراوەی کە ژیانی تاکەکان ڕێک دەخات و تا چەند چالاک و کارامەیە. بۆ نموونە ئاستی پێشکەوتنی کۆمەڵگەیەک کە نۆرمەکانی بنەماڵە دەیبات بەڕێوە، زۆر جیاوازە لە گەڵ کۆمەڵگەیەکی کراوە کە ئارادەیەک یەکسانی بنچینەیەتی. لەم خاڵەدا هێزی سوپایی سەرچاوەیەکی گرنگ پێک دەهێنێت بۆ دروستکردنی گۆڕان لە کۆمەڵگەی وادا و تاکەکان هیچ دەسەڵاتێکی ناوخۆی و دەرەکیان نیە، تەنها پەسەندکردنی ئەو هێزە سوپاییە نەبێت کە خۆی زۆرجار لە ڕێگەی کودەتای سەربازییەوە بەسەریاندا دەسەپێنێت. بۆ نموونە ڕژێمەکەی سەددام.

3. فاکتەری کەلتور: ئەم فاکتەرە (،)فاکتەرگەلێکی پێکەوە لە خۆیدا گرێداوە لەوانە ئاین، جۆری پێوەندیکردن نێوان تاکەکان و ڕۆڵی سەرکردە. کاریگەری هێزێکی ئاینی نوێ لە گۆڕینی بیرۆکەی تاکەکان شوێن پێی لە کۆمەڵگەیەک گیر دەکات و بەرگێکی نوێی پێ دەبەخشێت، لێرەدا بۆ نموونە دەرکەوتنی ئاینی بودیزم بەسەرکردایەتی بودا. بودا خاوەن ئەو هێزە بوو کە لەڕێگەی ئاخافتنەوە توانی کا120
ریگەری تەواوی هەبێت لە سەر دەروونی تاکەکان و بۆچونیان بگۆڕێت. هەمان شت زەردەشت و حەزرەتی عیسا و سەرکردەی زۆر ئاینی دیکە.
لە فاکتەری کەلتوردا، هەندێ جاریش سەرکردەکان لە ڕێگەی بەکارهێنانی کاریزماوە کاریگەر دەبن لە گۆڕینی بیرو بۆچونی کەسەکان و لە یەکەیەکی هەرەوەزیدا بۆ گۆڕانێکی نوێ پێکەوە گرێیان دەدەن و شۆڕشێکیان پێ دەکەن. بۆ نموونە گاندی لە وڵاتی هند.

4. فاکتەری ئابووری)

لەگەڵ ئەو سێ فاکتەرەی سەرەوە، فاکتەری ئابوری لەسەر ئاستی نێوخۆیی و جیهانی، گەورەترین کاریگەری هەیە لەسەر گۆڕینی بیرکردنەوەی کەسەکان و کۆمەڵگە. ڕژێمی ئابوری سەرمایەداری لە دوا سەدەدا دیاری ترین کاریگەری خۆی لە سەر تاکەکان چ لە ناوخۆی سنووری نەتەوەکان یان دەرەوەی، بینی. بەهۆی خێرایی بەرهەمهێنانەوە و بڵابوونەوەی تەکنەلۆژیاوە، پێوەندی ماکرۆ و میکرۆی نێوان گەلان، بەهێزوو پتەو بوو. بۆ نموونە پێوەندی نێوان تاکەکان بەهۆی ئینتەرنێتەوە گوژمێکی دایە شەپۆلی گۆڕان و نزیک بوونەوەیەکی لە نێوانیان دروست کرد. تاکەکان ئازادانە دوور لە دەستتێوەردانی دەسەڵات، دەتوانن پێوەندی بەجیهانی دەرەوەبکەن و ئاشنابن بەو نوێگەریەی کە لە ئارادایە. ئەم گۆڕانکاریە ئابوری و تەکنەلۆژیایە ئاستی سیاسی و کەلتوریش تێکەڵ بوو و نەتەوەکان بە ئاسانی دەتوانن گۆڕانکاری لە سەر یەکتر دروست بکەن.

لەسەر ڕۆشنایی ئەو بۆچونەی سەرەوە، ئایا ئەو هێزە کوردیانە کە ئەمڕۆ جڵەوی کومەڵگەی کوردیان بە دەستەوەیە، دەتوانن گۆڕانکاری بکەن؟ ئایا گۆڕانی گردەکە دەبێتە ژیلەمۆی گۆڕانکارێیکی سەرتاسەری لە باشووری کوردستان؟

گومان لەوەدا نیە کە گەلی کورد چ لەسەر ئاستی تاک یان کۆمەڵگە، دەبێت خۆی ئەو گۆڕانکاریە بکات کە دوو لایەن بێت، مەبەست گۆڕانی سەرخان و ژێر خانی خۆی، نەک هێزێکی دەرکی ئەو کارە بکات. لێ وەکو گۆڕانکارییەکەی ڕژێمی بەعسی لێ دێت کە ئەمریکا ڕوخاندی و بووە گەڕەلاوژێ. گەلی کورد تەنها خاوەنی گەنجینەی خۆیەتی، دەبێت تەنها خۆی بەرامبەر ئەو گۆڕانە بووەستێتەوە و بە ئاراستەیەک پێشی بخات کە لە قازانجی نەوەکانی داهاتوودا بێت.

ئایا گەلی کورد ئەو سێ مەرجەی ئەنتۆنی گیندسی تیایە بۆ گردکردنەوەی گۆڕان، یان دەبێت چاوەڕێی هێزێکی ئەفسانەیی بکات بۆ گۆڕین؟ ئایا سەرکردەیەکی لێزان و کارامەی هەیە، ئایا خاوەن ئابورێیکی بەهێزە، ئەی هێزە ئاینی و کەلتوریەکان چی دەتوانن بکەن؟
ئەوەی (نەشیروان موستەفا) سەرکردەی گۆڕانی گردەکە دەیکات، پرۆسەیەکە لە ناوخۆی لایەنێکی بەهێزی ناو باشووری کوردستانە، مەبەست لە ناو خودی منداڵاندانی یەکێتی نیشتمانی کوردستانە کە یەکێکە لە باڵە سەرەکییەکانی شۆڕشی نوێی گەلەکەمان و سەنگی تەواوی لە تەرازوی هێزی سەرخاکدا هەیە. سەرکردەی گردەکە بۆی ڕوون بووەتەوە کە گۆڕان لەدەرەوەی ئەو هێزەدا ناکرێت. لێ چەند باڵێکی(ئاش، ریفۆرم، ڕەگ) پێشوی ینک هەوڵیان دا، سەرکەوتوو نەبوون. هەمان شت باڵەکانی دەروەی ناو پارتی(جەلالی و پارتی گەلی)، شیوعی و ئیسلامی. کەواتە نەوشێروان موستەفا پرۆسەی Empowerment ناوی ینکی دەست پێ کرد و وا بزیسکی لایەنەکانی دی دەگرێتەوە. هەرچەندە ئێستا ئەو گۆڕانە خۆی لە دەروەی ینکدا دەبینێتەو، بەڵام پرۆسەی گۆڕانکە لە ناو یەکێتیدا سەرچاوەی گرت نەوشێروان کارامە کادیر و لایەنگرەکانی بۆ ئەو گۆڕانە ساز کرد و سوودی لەو فاکاتەرە ناوخۆییەی ناو یەکێتی و فاکتەری دەرەکی نارەزایی جەماوەری کورد لە گەندەڵی دەسەڵاتی پارتی و ینک و بێ دەنگی لایەنکانی تر وەرگرت. کەواتە ئەو گۆڕانەی کە نەوشیروان موستەفا دەستی پێکرد، گۆڕانێک بوو لە (خود)ی ئەندامەکانی ینکەوە سەرچاوەی گرت و وا دەبێتە گۆڕانێکی هەرەوەزی بۆ گردکردنەوەی زۆربەی ئەندامانی ئەو پارتییە، بە مەرجێک پرۆسەکە ئاراستەیەکی تەندروست وەربگرێت و نەبێتە هۆکاری پێشێلکردنی مافی بەرامبەر و بەرامبەریش(دەسەڵاتی هەنووکەی پەرلەمان) بە چاوێکی دیموکراتیانە سەیری پرۆسە گۆڕان بکات.

بۆ ئەوەی گۆڕانی گردەکە و گۆڕانی لیستەکانی دی، چەند گردێکی کە بگرێتەوە، پێویستە چەند هەنگاوێکی بنچینەیی بنێن بۆ سازکردنی گۆڕانێک کە سەرخان و ژێرخانی کۆمەڵگەی کوردی لە باشووری کوردستان دا بگۆڕن. پێوێستە بەرنامەیەکی ئابوری ڕونیان هەبێت کە جێگەی باوەڕی تاک بێت و ئەو ئامانجانە گرێتە خۆی کە چەندان ساڵە هێزەکانی دی نەیان توانیەوە بیهێننە دی.

- گرنگترین ئامانج کە پێویستە ئەو هێزە نوێیانە بەرنامەی ووردی بۆ دابنێن، ئازادکردنی ناوچە داگیرکراوەکان کە بەداخەوە بە ناوچە دابڕاوەکان ناوی دەبەن. هەروەها یەکلاییکردنەوەی پێوەندی نێوان عێراق و باشووری کوردستان.
- بەرنامەیەک بۆ دروستکردنی ئابورێکی توکمەو بەهێز کە تاک و کۆمەڵگەی کوردی سەروەری خۆی تیا ببینێتەوە.

- بنبڕکردنی گەندەڵی لە سەر ئاستی تاک و کۆمەڵگە لە ڕێگەی چالاکردنی خودێکی نوێ لە کەسایەتی تاک و کۆمەڵگەی کوردی.
- دروستکردنەوەی کەسایەتی تاک و کۆمەڵگەی کوردی لە کەسایەتییەکی وابەستەو خاو بۆ کەسایەتییەکی چالاک بزوت لە ڕێگەی دروستکردنی کۆمەڵێک دەزگای مۆدێرن و کە تاک و کۆمەڵگە بەشداری تەواوی هەبێت لە نەخشەکێشانی کاکڵەی ئەو دەزگایانە، نەک وەک ئەمڕۆ بەبێ بەرامبەر بە بیمە و موچەیەکی کەم ووزە و داهێنانی لە بار ببرێت.
- پێوەندییەکی ڕاستەوخۆ لە نێوان سەرکردەکان و جەماوەردا و بوونی سیستەمێکی ئاخافتن لە نێوانیاندا، کە هەردوو لا چاودێری یەکتر بکەن.

ئەوانەی سەرەوە ئەو ئامانجە سەرەکیانەن کە دەبێت ئەو هێزە کە دەیەوێت گۆڕان بکات، لە بەرنامەیەکی چڕوپڕدا بیخاتە بەردەم تاک و کۆمەڵگەی کورد لە باشووری کوردستان.

ئەو پرسیارەی کە دەبێت جەماوەر لەولیستە نوێیانە بیکات ئەوەیە:
ئایا بەرنامەکانی ئەوان چی تیایە؟ ئایا گۆڕانی ئەوان تەنها شینە بۆ دەسەڵات و گۆڕینی ڕەنگەکەی؟ یان پێکەوە گرێدانی گۆڕانی هەموو گردەکانە بۆ چالاکردنەوەی تاک و کۆمەڵگەی کوردی لە باشووەی کوردستان بۆ ئەوەی بتوانێت بوونی خۆی بسەلمێنتەوە و کۆمەلگەیەکی مۆدێرن بۆ نەوەکانی ئاینده دروست بکەن؟ ئەرکی سەرشانی تاک و کومەڵگەی کوردیە کە بیانخاتە ژێر پرسیارەوە پێش ئەوەی دەنگ بۆ هەر لایەنێک بدات.

سەرچاوەی زانستی بەزمانی سوێدی
Giddens, A (2003). *Socilogy.* ’
Bergy, L (1992). *Den lekande människan.*

سەرچاوەی ئینگلیزی
Levi, D. (2001). *Group Dynamics for Teams*. London: Sage Publications